

vaan myös tuottaa, kehittää ja ylläpitää sitä.

Jansen kuvaa myös tapauksia, joissa riitti ei ole pelkkä rauhansuudelma, vaan monimutkainen koreografia, jossa käydään läpi rikoksen tapahtumat eräänlaisena näytelmänä. Näytelmässä rikkoja antautuu loukatun osapuolen armoille ja anelee anteeksiantoa. Loukattu henkilö vastaa esimerkiksi lyömällä rikosten tekijää symbolisesti, tavoitteenaan saada takaisin rikkomuksen myötä menetetty kunnia. Tämän jälkeen osapuolet vaihtavat rauhansuudelman ja palauttavat siten sosiaalisen järjestyksen omaan yhteisöönsä. Esimerkiksi San Gimignanoon kaupungissa 1200-luvun puolivälissä saatiin todistaa, miten ylpeä ja varakas Salvuccin suku rikkoi kaupungin rakennusmääräyksiä rakentamalla liian korkean tornin. Rauhansopimus edellytti, että Salvuccin perheen jäsenten tuli pukeutua mustiin, jättää parrat ajamatta ja esittää julkisesti katumusharjoituksia. Toisinaan rauhansopimuksiin liitettiin avioliitosopimuksia kilpailevien sukujen kesken. Kuten antropologi Anton Blok kuvaa, vihollisten väkivaltaisesti vuodattama veri ja vammat parantuivat symbolisesti neitsyen aviovuoteessa vuodattamalla verellä. Salvuccin perheeseenkin naitettiin kilpailevan perheen tyttäriä.

Teoksen viimeisessä luvussa Jansen analysoi rauhansopimuksia esittäviä freskoja ja paneeleita lähinnä 1300-luvulta. Maalaukset sisältävät useimmiten rauhansopimuksen osapuolet antamassa vihollisuudet päättävää suudelmaa, mutta niissä on lisäksi vahva uskonnollinen lataus. Arkkienkelit edesauttavat rauhan syntymistä siunaavine eleineen. Jouluevankeliumissa enkelien kuoro julistaa rauhaa koko maailmaan.

Loppukatsauksessaan Jansen esittää, miten keskiajalla yhteiskunnallinen rauha rakentuu poliittisen ajattelun, oikeudenmukaisen lainsäädännön ja kristillisen rakkauden sekä sielunhoidon varaan eli perustuu filosofian, oikeustieteen ja

teologian oppiaineisiin. Jansenin mukaan rauhanprosessien taustalta voidaankin löytää monitieteinen ideoiden ja käsitteiden kokonaisuus. Myös klassisilla teksteillä oli merkittävä rooli rauhan intellektuaalisessa historiassa. Erityisen tärkeitä tekstejä olivat Aristoteleen *Nikomakhoksen etiikka* ja *Politiikka*, jotka käännettiin kokonaisuudessaan 1200-luvun puolivälissä ja sen jälkeen. Eräs Jansenin keskeisistä teeseistä on, että klassisen poliittisen filosofian ja etiikan yhdistäminen kristilliseen synnintunnustuksen teologiaan ja penitentiaalikirjallisuuteen muodosti keskiajan rauhansopimusteorian ytimen. Synnintunnustus, itsetutkiskelu ja katumusharjoitus olivat edellytys rauhalle. Loppukatsauksen teoreettinen osuus on tärkeä ja kiinnostava, mutta se jää suppeaksi. Katumuksen sakramentin teologisen käsitteistön lyhyt esittely olisi ollut tarpeen. Taustateorioiden käsittelyn sijoittelu tuntuu myös erikoiselta. Mielestäni filosofis-teologiset perusratkaisut ja näkemykset olisi voitu esittää jo teoksen alkuosassa ohjaamaan lukijaa ymmärtämään kirjassa kuvattuja yksittäistapauksia ja niiden teoreettista pohjaa.

Ajatus rauhasta ja vihanpidon lopettamisesta on kiistatta lähtökohtaisesti myönteinen ilmiö, ja keskiajan Italian kontekstissa Jansenin kuvaus rauhaninstrumentin käytöstä ja mekanismista yhteisön hyvinvointia lisäävänä tekijänä on uskottava. Monien esimerkkien valossa herää kuitenkin kysymys, oliko rauhansopimus rakkaudessa hengessä kaikkien osapuolten näkökulmasta aina paras mahdollinen. Esimerkiksi riitelevien perheiden lapset pakkonaitettiin keskenään rauhan takaamiseksi. Lisäksi, kuten Jansen itsekin huomauttaa, hereetikot tai ei-uskovat olivat lähtökohtaisesti rauhansopimusten ulkopuolella.

Kokonaisuutena teos on kuitenkin rikas ja eloisasti kirjoitettu. Pienen ihmisen ääni kuuluu, ja Italian kaupunkien elämä herää henkiin.

Monitieteellisyys toteutuu hienosti teoksessa, jonka lähdemateriaali on hyvin laaja ja sisältää myös runsaasti kuvallista aineistoa.

Ritva Palmén, TT,
Tutkijakollegium,
Helsingin yliopisto

CATHERINE LU
Justice and Reconciliation
in World Politics.
Cambridge Studies in
International Relations 144.
Cambridge: Cambridge
University Press 2017.
320 s.

Lokakuussa 2018 valtioneuvosto tiedotti valmistelevänsä sovintokomissiota saamelaiden kokemuksista Suomessa. Maailmalla totuus- ja sovintokomiteoita on järjestetty jo 1990-luvulta lähtien, ja sotakorvauksia on määrätty ja maksettu jo antiikin aikaan. Sovittelun ja oikeudenmukaisuuden tematiikkaan pureutuu myös Catherine Lun *Justice and Reconciliation in World Politics*. Lu, McGillin yliopiston valtiotieteiden apulaisprofessori, keskittyy erityisesti kolonialismin jälkipyykkiin ja esittää laajoja kysymyksiä maailmanpoliittisen järjestyksen vaikutuksista oikeudenmukaisuuteen. Kun otetaan huomioon, että kolonialistinen kansainvälinen järjestelmä oli historiallisesti hyväksytty, kenen vastuulla on käsitellä ja hyvittää kolonialismin vääryyksiä? Millaisia seurauksia kansainvälisen ja globaalin järjestyksen kehitykselle ja muutokselle voi seurata siitä, että tavoitellaan kolonialismin epäoikeudenmukaisuuksien sovittelua?

Yleensä sovittelua käsittelevä kirjallisuus ottaa lähtökohdakseen Etelä-Afrikan totuus- ja sovintokomitean, joka perustettiin vuonna 1996. Lun kirja sen sijaan aloittaa jo Versailles'n sopimuksen vaikutuk-

sista eri maiden sovitteluun ja sota-korvauksien maksuun. Erityisesti Lu huomauttaa, että vaikka Versailles'n sopimus tunnusti Saksan kolonialistisia rikkeitä ja jakoi sen siirtomaat muiden valtioiden kesken, se ei millään tavalla tuominut muiden maiden harjoittamaa samankaltaista siirtomaiden kohtelua. Tämä viittaa siihen, että kolonialistinen maailmanjärjestys oli syvään juurtunut ja Euroopassa täysin hyväksytty 1900-luvun alkupuolella.

Näistä lähtökohdista Lu siirtyy käsittelemään laajasti sovittelun ja oikeudenmukaisuuden eri osia alueita ja tekijöitä. Lukujen teemat ovat tilien sovittelu ("Settling Accounts"); toimijat, rakenteet ja koloniaalinen epäoikeudenmukaisuus ("Agents, Structures, and Colonial Injustice"); historia ja rakenteellinen epäoikeudenmukaisuus ("History and Structural Injustice"); sovinnon- teko ja vieraantumisen ("Reconciliation and Alienation"); korvaukset ("Reparations") sekä siirtyminen korvauksista rakenteelliseen muutokseen ("Beyond Reparations: Toward Structural Transformation").

Lun teos edustaa teoreettista valtiotiedettä; se lähinnä arvioi vallitsevaa kirjallisuutta ja oikeudenmukaisuutta käsitteleviä ajattelutapoja. Lu kritisoi esimerkiksi Daniel Buttin väittämää, että kansainvälisiä vääryyksiä korvatta täytyy arvioida "historiallisen epäoikeuden nettovaikutukset" (s. 167). Lun mukaan tästä voi loogisesti seurata, että joi- tain rikkeitä ei korvata lainkaan, jos esimerkiksi kansainvälinen yhteisö arvioi jonkin valtion tai ryhmän *hyö- tyneen* siirtomaana olemisesta. Jos näin käy, moraalinen vastuu korva- uksien maksamisesta jää unohtuk- siin. Lun osittain kovakin kritiikki on otettu valtiotieteissä hyvin vastaan. American Political Science Association -järjestö on jo myöntänyt kirjalle vuoden 2018 Robert L. Jervis ja Paul W. Schroeder -kirjapalkinnon.

Lun kirja käsittelee sekä valtioi- den välistä epäoikeudenmukaisuut- ta – kuten eurooppalaista siirtomaa-

historiaa tai Aasian maiden toisen maailmansodan aikaisia suhteita – että valtioiden sisäisiä suhteita, esimerkiksi Kanadan alkuperäis- kansojen kohteluun pureutuvaa totuus- ja sovintokomissiota. Vaikka Lun viitekehys on kansainvälisessä oikeudessa, hän perustelee maiden sisäisten asioiden käsittelyä sillä, että globaali oikeustieteellinen kon- teksti vaikuttaa yksittäisten maiden tapoihin hoitaa sovittelutapauksia.

Lun mukaan nykyisellään kan- sainvälinen oikeus ei ole riittävästi huomioinut rakenteellista epäoi- keudenmukaisuutta (*structural injus- tice*) ja vieraantumista (*alienation*). Esimerkinä näistä puutteista Lu tuo esille David Horowitzin väittä- män, että nykypäivän Yhdysvaltain valtion ei ole syytä maksaa afro- amerikkalaisille korvauksia histori- allisista vääryyksistä, koska suurin osa kansalaisista on 1880-luvun jälkeen saapuneiden maahanmuut- tajien jälkeläisiä, joilla ei ole suoraa yhteyttä orjuusjärjestelmään. Kuten Lu huomauttaa, nämäkin maahan- muuttajien jälkeläiset kuitenkin hyötyvät rakenteellisesti epäoikeu- denmukaisesta yhteiskunnasta, joka juontaa juurensa juuri orjuu- den aikakauteen (s. 164). Mustan väestön lähtökohdat ovat edelleen huonommat kuin muilla.

Koska maailmanpoliittiset oikeu- den ja sovinnon käytännöt jättävät rakenteellisen epäoikeudenmukai- suuden ja tiettyjen ryhmien vieraan- tumisen huomiotta, ne ovat pääosin riittämättömiä tai epäonnistuvat. Kirjan viimeinen luku ehdottaakin sovitteluun erilaista lähestymistä- paa, joka keskittyisi nykyisten raken- teellisten epäkohtien käsittelyyn sen sijaan, että pyrkisi hyvittämään vain historiallisia vääryyksiä. Vaa- rana on, että jos jollekin sorretulle ryhmälle maksetaan korvauksia historiallisista rikkeistä, valtio kat- soo voivansa unohtaa vääryydet eikä nykyisiä ongelmia tarvitse enää kohdata. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei korvauksia menneistä tulisi maksaa; näitä korvauksia tulisi vain

pitää pikemminkin tunnustuksena vääryyksistä kuin niiden sovitteluna.

Nämä loppupäätelmät ja ehdo- tukset ovat kirjan vahvinta antia. Erityisen kiitettävää on myös Lun perusteltu kritiikki nykykirjallisuutta kohtaan sekä hänen pyrkimyksensä nostaa esille postkoloniaalista teo- riaa ja dekolonisaatiota. Ranskan karibialaisessa siirtomaassa syn- tyneen yhteiskuntafilosofi Frantz Fanonin lisäksi kirja esittelee myös muutamia teorioita alkuperäiskans- satutkijoilta, muun muassa Taiaiake Alfredilta, Audra Simpsonilta ja Glen Coulthardilta. Alfred, Haudenosau- nee-kansan jäsen, väittää, että osallistuessaan sovitteluprosessiin alkuperäiskansat samalla hyväksy- vät kolonisoijan maailmankuvan (s. 187). Lu tuo esiin myös Alfredin väitteet alkuperäiskansojen "epä- autenttisesti" elämästä erotettuina omista sosiaalisista ja moraalisisista viitekehysistään. Lu kuitenkin tun- nistaa tässä teoriassa myös heikkou- den: miten alkuperäiskansat ja muut ihmisryhmät, jotka elävät edelleen kolonisaation alla, voivat määritellä, mitkä arvot, järjestelmät ja instituut- tiot ovat heille autenttisia (s. 210)?

Vaikka Lu osittain kritisoikin kyseisiä näkökulmia, alkuperäis- kansatutkimuksen teorioiden esiin nostaminen on erityisen tärkeää, koska niitä ei yleensä oteta huo- mioon valtiotieteissä. Tieteen eurosentrisyyden tunnustaminen onkin tarpeen, koska esimerkiksi sovittelua ja oikeudenmukaisuutta käsittelevä kirjallisuus tuotetaan edelleen länsimaisesta näkökulmas- ta. Mutta vaikka Lu pyrkii laajenta- maan teoreettista näköpiiriä, hänen kirjassaan esiintyy samalla kenties tahatonta Eurooppa-keskeisyyttä. Lu tarkastelee laajasti tapauksia eri puolilta maailmaa – Kanadan alku- peräiskansat, korealaiset lohtunai- set, Saksan afrikkalaiset siirtomaat – mutta suurin osa kirjassa esitellyistä teoreetikoista on eurooppalaisia tai pohjoisamerikkalaisia. Valikoima johtuu toki osin Lun pyrkimyksestä ravistella vallitsevia ajattelutapoja.

Lisäksi Lu liittää kirjaansa preluudin ja epilogin muodossa otteita kreikkalaisesta mytologiasta. Kirjan teksti ei suoraan näihin lainauksiin viittaa, vaan ne jäävät lukijan tulkinnan varaan. Tämä on toki kiehtova tapa saada lukija miettimään itse mytologian kytköksiä kirjan teemaan, mutta samalla riskinä on tahaton eurosentrisyys. Aloittaminen ja lopettaminen perimmiltään eurooppalaisen mytologian kuvastolla heikentää kirjan kykyä edistää dekolonisaation voimaa tieteessä.

Tästä huolimatta *Justice and Reconciliation in World Politics* on tärkeä avaus maailmanpoliittisen tieteen saralla. Se tarjoaa eväitä syvempään pohdintaan oikeuden merkityksestä ja tavoista, joilla voidaan etsiä sovintoa ihmisryhmien tai valtioiden välillä. Lu toteaa, että yhteiskunta on oikeudenmukaisempi, jos yhteiskunnalliset instituutiot ja päätöksenteko eivät ole keskittyneitä vain yhteen paikkaan. Suomessakin sopii miettiä, millä tavalla oman yhteiskuntamme rakenteet ovat epäoikeudenmukaisia ja miten niitä tulisi muuttaa. Tulevan saame-laisten ja valtion välisen sovintokomission aikana näitä kysymyksiä on kohdattava. Sovintokomissiota valmistelevia tai siitä kiinnostuneita kehotan lukemaan juuri tätä kirjaa. Ylipäänsä kansainvälisestä oikeudesta kiinnostuneille ja oikeudenmukaisuutta tavoitteleville ihmisille *Justice and Reconciliation in World Politics* on hyvä alku avaamaan uusia näkökulmia keskusteluun.

Reetta Humalajoki, PhD, Suomen Akatemian tutkijatohtori, Pohjois-Amerikan tutkimuksen John Morton -keskus, Turun yliopisto

EMMANUEL KATONGOLE **The Journey of** **Reconciliation: Groaning** **for a New Creation in** **Africa. Maryknoll, NY: Orbis** **2017. 189 s.**

Suurin osa kristittyjen silmittömän terrorin uhreista on kristittyjä. Ruandan kansanmurhassa kristityt tappoivat kristittyjä heti pääsiäisjuhlinnan lopetettuaan – onhan Ruanda lähes yksinomaan kristitty maa. Ruandan pieni muslimiyhteisö eristäytyi verilöylystä ja piti yhtä. Ruandan kansanmurha tuotti ruumiita kuitenkin vain vajaan viidesosan Kongon sotien uhrimäärästä. Kongokin on valtaosin kristitty maa. Missä vika?

Tätä pohtii myös ugandalaislähtöinen Emmanuel Katongole, jonka vanhemmat, toinen hutu ja toinen tutsi, ovat lähtöisin Ruandasta. Yhdysvalloissa sijaitsevan Notre Damen yliopiston teologian ja rauhantutkimuksen apulaisprofessori on taustaltaan katolinen filosofi ja systemaattinen teologi. Kun hän oli Belgiassa suorittamassa tohtoriopintojaan, hänen vanhempiensa synnyinmaassa leimahti pitkään kytenyt väkivallan aalto. Tuolloin Katongole koki, että hänen filosofiset ja teologiset metodinsa ja kysymyksensä eivät enää riittäneet. Tästä alkoi älyllinen, hengellinen ja metodologinen matka, jonka yksi virstanpylväs tämä kirja on.

The Journey of Reconciliation: Groaning for a New Creation in Africa on kokoelma Katongolen luentoja, artikkeleita ja puheita sovitukselta ja sovinnosta ("reconciliation" kääntyy molemmiksi). Ne liittyvät pääosin Ruandan ja Burundin sekä Itä-Kongon ja Pohjois-Ugandan konflikteihin. Kirjoittajalla on henkilökohtainen suhde näihin eri tavoin toisiinsa kietoutuneisiin konflikteihin, ja älyllisen pohdinnan ohella henkilökohtainen identiteetin taso (kristittyinä, ugandalaisena, afrikkalaisena, etnisyydeltään epämääräi-

senä) tuo kirjaan mielenkiintoista kerrostuneisuutta. Kirjan kokoelmaluonne on hiukan ongelmallinen siinä mielessä, että se tuo mukanaan toistoa ja toisaalta tekstit ovat josain määrin keskenään erityyppisiä.

Aiemmin Katongole on kirjoittanut merkittäviä systemaattisen teologian ja politiikan leikkauspisteessä olevia kirjoja, kuten *The Sacrifice of Africa* ja *A Future for Africa*. Näissä yhtenä keskeisenä teemana on, ettei aktivistinen touhottaminen nosta Afrikkaa suosta. Uusi kirja jatkaa tätä näkemystä. Sinänsä hyvätahtoiset projektit, joissa kitketään korruptiota, perustetaan yhdistyksiä ja vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa, valuvat kuin vesi hanhen selästä, jos perustavanlaatuisiin ongelmiin ei löydy ratkaisua. Afrika tarvitsee uusia poliittisia visioita ryöväämisen ja voitontavoittelun tilalle. Ilman syvälle ulottuvaa arvojen muutosta Afrikalla ei ole tulevaisuutta.

Katongole esittää painokkaasti, että kristinusko on poliittinen. Poliittikkaa ja uskontoa ei voi erottaa toisistaan, sillä uskonto ei ole yksilön mielensisäinen rauhan hallintaväline vaan elämään tässä ja nyt merkittävästi vaikuttava todellisuus. Siksi se on poliittikkaa. Katongolen näkemys on hyvin afrikkalainen, vaikka hän ei sen afrikkalaisuutta korostakaan. Uskonnon ja muun elämän välinen erottelu on muualta tuotu ajatus; afrikkalaisissa kielissä ei yleensä ole alun perin edes sanaa "uskonto". Afrikkalaiset poliitikot kyläkin kannattavat uskonnon ja politiikan erottamista aina silloin, kun kirkonmiehet arvostelevat heitä.

Kuten kirjan otsikkokin ilmaisee, sovitus ja sovinto ovat Katongolen mukaan kristinuskon kantava teema ja samalla lääke Afrikan haavoihin. Katongolen teologinen työskentely pohjaa paljolti Paavalin teologiaan, kuten sovinto-teemassa usein on tapana. Hän nivoo kunnan katolisen teologin tavoin Jumalan ja ihmiskunnan välisen sovituksen yhteen ihmisten välisen sovinnon kanssa. Sovinto-tematiikassa Katongole